

Мовознавство

УДК 81-116:81'367.4

DOI: 10.31471/2304-7402-2025-22(81)-9-19

СИНТАКСИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОФОРМ

Володимир Барчук

*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua*

Мета. У сучасній лінгвістиці актуальним є опрацювання ідей та концепцій, які були теоретично обґрунтовані в річці ключових наукових течій 20 століття. Фундаментальний підхід до аналізу граматичних одиниць заклали основоположники структурної лінгвістики, зокрема французької лінгвістичної школи. Структурна лінгвістика опрацювала ключовий та найбільш застосований науковий метод – описовий. Саме він забезпечує послідовний, повний, усебічний та вичерпний аналіз дослідницького об'єкта за умови опертя на всезагальні та несуперечливі критерії та постулати. Метою статті є аналіз функціонально-семантичних особливостей словоформ з погляду їхньої валентності; отримані результати дають змогу здійснити теоретико-концептуальне доповнення структурної категорії валентності та визначити її роль у системно-структурній побудові граматики.

Дослідницька методика. Основним методом дослідження є описовий. Типологічний аналіз застосовано для функціонально-семантичної та морфолого-синтаксичної таксономії словоформ. Порівняльно-типологічний аналіз синтаксем та частиномовних класів забезпечив їхню диференціацію з погляду валентної спроможності.

Результати. Встановлено, що структурно-семантична категорія валентності поширена за межами дієслова-предиката та охоплює усі словоформи, що формують компонентний склад речення. Валентність визначена та втілена як синтаксичний зв'язок, що диференціює типологічні варіанти відношень залежності. Дворядний зв'язок, що визначає взаємозалежність компонентів предикативного центру речення (дворядного сполучення слів), формує паритетний статус іменника та дієслова з погляду формально-синтаксичної та структурно-семантичної фун-

кції. Цим словоформам властива валентність, визначена їхнім доміантним частиномовним статусом. Здатність заповнювати валентну позицію головного слова є велантивною ознакою, яка властива приіменниковим (прикметникам) та придієсловним (прислівникам) атрибутам. Валентна спроможність словоформ визначена їхньою первинною чи вторинною функцією (транспозицією в інший частиномовний клас із відповідною синтаксичною функцією).

Практичне значення. Результати дослідження дають можливість доповнити теоретичну концепцію структурної категорії валентності та поглибити функціонально-семантичний аналіз словоформ, типологізувати частиномовні класи з погляду синтаксичної ролі як компонентів дворядних та підрядних сполучень слів, визначити їхню зумовлену валентністю семантико-функціональну позицію.

Ключові слова: Валентність, велантивність, дворядний зв'язок, підрядний зв'язок, словоформа (синтаксема).

Наукове опрацювання системи і структури синтаксису в сучасній лінгвістиці започатковане в руслі структуралізму. Мовознавці тривалий час шукали методів, які б забезпечили опрацювання усіх структурних рівнів мови. Всебічне вивчення фонетики, загалом вичерпної з погляду наукових даних, через субзнаковий рівень фонем та відсутність у них фундаментальної власне мовної ознаки – значення – зумовило кризу лінгвістичної науки на стику 19 та 20 ст. Структуралізм та дескриптивізм визначили формування описового методу в мовознавстві та започаткували еволюцію наукового лінгвістичного поступу. Важливо зазначити, що успішне використання описового методу визначене послідовним застосуванням поняттєвих, структурних та типологічних постулатів аналізу лінгвістичного об'єкта.

Біля витоків сучасного формального та семантичного синтаксису перебуває теорія структурного синтаксису Л.Теньєра [8]. Встановлюючи ієрархію елементів у структурі речення, Л.Теньєр вузловим вважає дієслово, яке визначає поширення речення актантами та сирконстантами. Отож учений безумовно головною словоформою речення визначає дієслово, а залежним у предикативній парі кваліфікує підмет [8, с. 5], що виступає першим актантом. «Кожне головне слово керує одним чи кількома залежними та утворює ядро (у термінології оригіналу *вузол* – В.Б.)» [там само, с. 6].

Обґрунтовуючи синтаксичні властивості дієслів, Л.Теньєр вводить поняття валентності, що представляє потенцію керувати залежними словоформами: «Кількість зв'язків, які має дієслово, становить те, що ми називаємо валентністю дієслова» [8, с. 239].

Варто зауважити, що учений дає вербоцентричну інтерпретацію валентності, тобто приписує її тільки дієслову. Водночас указує, що

«Дієслова без актантів, авалентні дієслова, тобто ті, що не мають валентності, відомі в традиційній граматиці як безособові» [там само, с. 240]. Надалі у цитованій праці Л.Теньєр аналізує семантико-функціональні (валентні) особливості різних з погляду граматичної семантики дієслівних класів.

В українському синтаксисі поняття валентності використовують у різних парадигмах. Наприклад, Н.Іваницька застосовує його для вивчення структури двоскладного речення, яка зумовлена певним типом дієслова-присудка [5]. З іншого боку, опрацювання валентності здійснено у межах функціонального підходу І.Вихованцем [2]. Згодом валентність визначено й поняттям структурно-семантичного синтаксису, його пов'язують із семантикою предиката, яка й визначає семантико-синтаксичну структуру простого речення [3, с. 123-125]. У подальшому основна увага приділена опису синтаксичної спроможності дієслів з погляду кількості валентних позицій (див., напр. [6]). З погляду категорійного складу синтаксису валентність визначена як семантико-синтаксична категорія [7, с. 91-98]. Водночас варто констатувати, що згадані дослідження не виходять за межі концепцій структурного синтаксису, що були обґрунтовані Л.Теньєром.

Звернімо увагу на поняття синтаксичної валентності з погляду системно-структурних відношень синтаксичних одиниць. Вони утворюють парадигмально-ієрархічну взаємодію. Фундаментальними з погляду категорійного структурного статусу є такі системно-ієрархічні синтаксичні одиниці: словоформи (синтаксичні слова, синтаксеми у функціональній кваліфікації), сполучення слів, сполучення речень. Ці одиниці формують формальні ієрархічні структурні рівні: субсинтаксичний – словоформи як будівельний матеріал власне синтаксичних одиниць, які своєю синтаксичною природою забезпечують втілення зв'язку та на його основі семантико-синтаксичних відношень; для синтаксису словоформи як для морфології морфеми; рівень сполучень слів (словоформ) – базовий синтаксичний рівень; рівень сполучень речень.

Парадигмальні відношення виникають між одиницями одного рівня. Якщо зважити, що еволюція граматичної назагал та синтаксичної (як первинної) системи елементів (знаків) зокрема була системною та послідовною, то маємо визнати, що предикато- (чи дієслово-) центрична система синтаксису сформувалась через семантико-функціональну спеціалізацію усіх елементів множини словоформ, а не самого лише дієслова. Зрештою про це свідчить й морфологічна система граматики. Парадигмальні відношення словоформ найзагальніше представлені як їхня функціональна спеціалізація. Цю спеціалізацію визначає семантико-синтаксична функція, дубльована вона й системою морфологічних класів чи частин мови (з погляду формування граматики частини мови – семантико-функціонально спеціалізовані члени речення). Ядро речення –

дієслово – семантично й функціонально є спеціалізованою словоформою побудови та розгортання структури речення. Ця його здатність визначена валентністю. Однак постає питання: як кваліфікувати функціональну здатність інших словоформ, якою є їхня синтаксична спеціалізація та чим вона зумовлена?

Валентність, наприклад, хімічних елементів є здатністю утворювати зв'язки з іншими елементами та визначає кількість цих зв'язків. Умовно за типами зв'язків можемо кваліфікувати домінантні елементи і в хімії: наприклад, явище окислення, що творить найбільш поширені сполуки на Землі, де визначальним елементом є O_2 . Проте валентність властива й тим елементам, які окислюються; це визначає склад сполук: H_2O , CO_2 , SiO_2 , Fe_2O_3 . Отож у концепції Л.Теньєра унікальність дієслова гіпертрофована; безумовно, синтаксична система вербоцентрична і в романських, і в германських, і в слов'янських мовах, однак функціонально повноцінними є й інші словоформи.

Предикативна пара поєднана дворядним (взаємозалежним) зв'язком у формі координації та виражає комплексне значення предикативності. Унікальність цього значення саме у його комплексності; саме ця ознака відображає природу дворядного зв'язку. Отож предикативність постає як поєднання значень персональності, темпоральності та модальності. Ці значення повно виражені дієсловом, натомість іменник позначає тільки персональність. Співвідношення ролі у вираженні предикативності дворядного сполучення слів представлено як 1/3 (іменник / дієслово).

Формальне функціональне домінування дієслова втілене у його здатності розгортати структуру речення. Однак з погляду семантичної функції домінує іменник, оскільки присудок (дієслово) його означає. Варто говорити про синтаксичну рівність компонентів предикативної пари. Отож валентність субстантива є очевидною та власне забезпечує функційну спроможність дієслова. Взаємозалежність іменника і дієслова у творенні речення й визначає з погляду функції їхню парадигмальну рівність.

Варто звернути увагу ще на один аспект валентності – її розгортають два типи зв'язку: дворядний (речення) та підрядний (словосполучення). У Л.Теньєра зв'язок кваліфіковано абстрактно, узагальнено, будь-який зв'язок залежності. Однак очевидно, що актанти та сирконстанти можуть мати різний граматичний статус: суб'єкт в'яжеться із дієсловом дворядним зв'язком, а об'єкт підрядним; і функціонально, і семантико-синтаксично ці іменникові словоформи (актанти) різні, різною є й синтаксична природа утворених ними сполучень слів.

Отож очевидно, що валентність як сполучувану здатність необхідно поширити й на іменник у суб'єктній позиції. Варто зазначити, що тип суб'єкта-підмета визначає сполучуваність із дієсловом: наприклад,

суб'єкт-особа уможлиблює означення перехідним дієсловом конкретної фізичної дії, наприклад, трансформаційним (ширшого семантичного класу створення об'єкта): *ремонтувати, зашивати, фарбувати, прикрашати* та под. Таким чином, жоден із компонентів предикативної пари не є самодостатнім, компоненти взаємозалежні. Навіть більше: не можемо говорити про присудок, не указуючи на підмет та навпаки, натомість предикативне ядро односкладного речення не визначаємо як підмет чи присудок, а кваліфікуємо як предикативну словоформу. Статус предикативної словоформи визначений нульовим суб'єктом, а предикативне значення виражене як безсуб'єктне: в українській мові функцію безсуб'єктної словоформи виконують такі синтаксеми: Vfs_3 , Inf, Praed, N, Gen (за порядком: безособове дієслово, інфінітив, предикатив, номінатив, генітив, наприклад, *Світає; Мовчати; Траву скошено; Осінь; Ні звуку*).

Іменник у структурі дворядного сполучення слів (речення) виявляє правобічну предикативну валентність, тобто здатен підпорядковувати дієслівну присудкову словоформу: відповідно й дієслово як присудок (зокрема особове) виявляє лівобічну суб'єктну валентність, підпорядковуючи підмет. Цей тип валентності, побудований на основі дворядного зв'язку, визначає статус і дієслівної, й іменникової словоформи як функціонально рівних, головних, центральних компонентів граматичної системи. Це зумовлено тим, що на основі дворядного зв'язку утворено ядерний мовний знак – речення (дворядне сполучення слів), яке реалізує спроможність мови [4, с. 32]. Такий стан відображає частиномовна структура граматики: іменник та дієслово є самостійними частинами мови. Інший тип валентності – на основі підрядного зв'язку – визначає частиномовний статус службових частин мови – прикметника та прислівника. Прикметник та прислівник функціонально визначені ознаковою роллю як атрибути відповідно іменника та дієслова. З цього погляду ні прикметник, ні прислівник не виконують ролі головного слова у словосполученні та не здатні творити у властивій функції дворядні сполучення слів. Це залежні компоненти.

Варто зазначити, що з погляду синтаксису сполучень слів існує чотири названих частини мови, що творять симетрію: самостійні (іменник, дієслово) і службові (прикметник, прислівник). З погляду критеріїв частиномовної диференціації та синтаксису словоформ числівник є типовим атрибутом (і порядкові, і кількісні числівники), займенник представляє або іменник (*він, ти*), або прикметник (*всякий, інший*), або прислівник (*там, колись*). Аналітичні морфеми (сполучники, прийменники та частки) не мають частиномовного статусу. До речі, дієслово як центральна частина мови з огляду на словоформний статус ядра розгортання речення своєю морфологічною структурою дублює частиномовну типологію, чим підтверджує її об'єктивність: Vf, Inf, Vadv, Part (особове дієслово

(власне дієслово), дієслівний іменник, дієслівний прислівник, дієслівний прикметник).

Службові частини мови здатні поєднуватись із самостійними на основі підрядного зв'язку; цю роль може виконувати й іменник у позиції об'єкта. Водночас частинам мови властива транспозиція, набуття функцій інших частин мови у творенні сполучень слів. Вербальна транспозиція надає службовим частинам мови здатність виконувати роль присудка і відповідно відкриває їм валентну здатність самостійної частини мови: *Книга дуже цікава; Двері знову навістіж*: з одного боку, вони вступають у дворядний зв'язок, а з іншого, – можуть творити словосполучення. Отож як функційно визначити роль у побудові зв'язку службових частин мови у їхній первинній ролі?

Очевидно, що валентність як категорія сполучуваності словоформ має, по-перше, бути поширена на усі синтаксеми, по-друге, має підлягати диференціації за характером сполучуваності. Характер сполучуваності має симетричну природу: у реченні іменникова словоформа-підмет отримує заміщення правобічної предикатної валентної позиції дієсловом, але водночас виявляє здатність закривати лівобічну суб'єктну валентну позицію дієслівної присудкової словоформи. Ця двояка функція – вимагати зв'язку та закривати зв'язок – має одну синтаксичну природу – здатність вступати у зв'язки. Отже, категорія валентності постає як диференційна функціональна ознака зв'язку та виявлена двояко: як здатність вимагати заміщення валентної позиції (у ролі домінантного компонента) і як здатність заповнювати валентну позицію (у ролі залежного компонента).

«Валентність (з лат. сила) синтаксеми, що вимагає через синтаксичний зв'язок семантичного заповнення словоформою (іншою синтаксемою) незаміщеної позиції у власній семантичній структурі, є домінантою зв'язку. Здатність словоформи (синтаксеми) заміщувати (закривати) валентну позицію в семантичній структурі валентної одиниці (домінанти) є велантивною здатністю (з лат. *velans, velantis* – закриваючий) [1, с. 234].

Структурна категорія валентності, що виявлена як сила зв'язку, представлена у двох функційних варіантах: валентності та велантивності. І валентність, і велантивність є наскрізними словоформними функціями, вони властиві усім словоформам: і самостійним частинам мови, і службовим частинам мови. Самостійні частини мови формують парадигмальну множину валентних словоформ на основі первинної функції. Дієслівна словоформа виявляє лівобічну суб'єктну валентність в основному вияві – Vf (особовій формі), а також формує систему правобічних валентних зв'язків: позиції іменника-об'єкта в усіх виявах (прямий об'єкт, адресат, інструмент), позиції прислівникового атрибута (локатива, часу, та ін., наприклад, каузації): *Микола привіз з лісу вантажівкою у листопаді (вчо-*

ра) *матері додому дрова на зиму*. Варто зазначити, що ядерність особового дієслова визначена й тим, що ця словоформа не виступає у велантивній позиції поза дворядним зв'язком, тобто поза складом предикативної пари (дворядного сполучення слів); велантивність Vf предикатна тільки щодо підмета.

Однак дієслово у формальних виявах має й велантивну здатність, зумовлену природою конкретної дієслівної форми. Для інфінітива у велантивній позиції властиві такі транспоновані функції: у сфері прикметника атрибутивна (*талант **малювати**, вміння **вибирати***), у сфері іменника об'єктна (*вирішили **зустрітися**, пробували **вийхати***); у сфері прислівника обставинна (*зібралися **поговорити**, прийшли **погостювати***). Інфінітив може виконувати й первинну дієслівну функцію – предикативну: *Наше завдання – **вчитися***. Водночас інфінітив здатен транспонуватися у сферу іменника у валентній позиції, виконуючи роль підмета: ***Працювати** на благо Батьківщини – обов'язок кожного українця*. Типовими в українській мові є інфінітивно-інфінітивні речення, у яких інфінітив перебуває у функції самостійних частин мови – іменника і дієслова – одночасно у вторинній (підмет) і первинній (присудок).

Для дієприслівника первинною є функція другорядного присудка: *Козаки **варять** куліш, **помішуючи** раз у раз страву дерев'яною ложкою*. Це валентна позиція. Велантивна функція для дієприслівника – прислівникова (способу дії), хоч трапляється нечасто, оскільки дієприслівник є спеціалізованим засобом вираження темпорального значення таксису, а також повноцінно виражає внутрішню дієслівну темпоральність – інтервал.

Дієприкметник майже цілком нівелював власне дієслівні ознаки та перейшов до прикметника; правда, у первинній дієслівній валентній позиції здебільшого зберігає валентний потенціал особового дієслова певного семантико-граматичного класу: *Дрова **були** **привезені** Миколою у листопаді (вчора) **матері додому на зиму вантажівкою***. У наведеному прикладі станова ознака партиципного присудка зумовлює зміну позицій мінімального семантичного складу речення: об'єкт набуває функції формального суб'єкта (підмета – *дрова*), а реальний суб'єкт набуває формальної функції інструментального об'єкта (*Миколою*). В інших позиціях дієприкметник велантивний, оскільки цілком підпав ад'ективації та виконує роль присубстантивного атрибута, заповнюючи лівобічну валентну позицію іменникової словоформи: *скопана **грядка**, **захмарене** небо, зотлілий **рукопис**, **розбитий** глек*.

Іменник як самостійна частина мови формує клас валентних словоформ у позиції підмета, який вимагає заміщення позиції присудка, що виступає щодо підмета як ознакове слово: *Студенти **вчаться***. Домінування формального маркера підмета – називного відмінка – дає можливість поставити у цю позицію іменник будь-якого лексико-граматичного

класу: словоформу, що позначає власне суб'єкт дії: *Пташка летить*; словоформу, що наділена ознакою суб'єкта мовцем: *Камінь летить*. Поширеним явищем є подвійна метафоризація – і діяча, і дії: *Думка летить*. У позиції підмета іменникова словоформа водночас виявляє велантивну здатність закривати лівобічну валентну суб'єктну позицію присудка.

Велантивна позиція іменника у первинній функції – об'єктна, що закриває правобічну валентність дієслова. Граматичний зміст цієї позиції визначений категорією перехідності дієслова; значення дії перехідного дієслова без об'єкта-іменника неповне: *читати книгу*. Об'єкт у первинній функції має такі різновиди: власне об'єкт (наведений приклад), адресат (*подарувати матері*), інструмент (*малювати олівцем*). Інші об'єктні значення є модифікаціями указаних. З цього погляду власне керування визначене *облігаторною* валентною позицією дієслівної словоформи (прямий об'єкт) та *потенційними* валентними позиціями адресатної та інструментальної (непрямі об'єкти) словоформ; інші об'єктні валентні позиції *факультативні*: ***Вистругати* ложку з дерева**. Невипадково така первинна об'єктна позиція іменника легко транспонується у вторинну атрибутивну за умови зміни структури речення: ***Ложка з дерева вистругана майстром***. Є підстави розширити поняття сильного керування, яке б охоплювало і прямий, і непрямі об'єкти.

Іменникова словоформа має найширший спектр велантивної здатності. Це зумовлено універсальністю значення предметності та його властивістю співвідноситись із ознаками імені та дії (прикметниковими та прислівниковими), які за генеалогією є відіменниковими. Отже, у сфері прикметника іменник виявляє велантивний потенціал щодо імені у відмінкових чи відмінково-прийменникових формах: *книга вчителя, порада батька, прохолода вечора, дівчина з Івано-Франківська, дорога до Києва, компот з вишень*. Варто звернути увагу на те, що головна словоформа у підрядному сполученні домінує у визначенні велантивної позиції: іменник вимагає атрибута. Девербативи, зберігаючи сему дії, можуть виявляти синкретичну валентність: *перехід вулиці* – атрибутивно-об'єктне значення.

У сфері прислівника транспоновані іменники здебільшого ужиті у відмінкових формах із прийменниками, хоч окремі відмінки фіксують типові адвербіальні значення: *зустрітися біля ратуші, падати від утоми, звільнитися о шостій*, але *полетіти зигзицею*. Варто зазначити, що адвербіальна транспозиція іменника зумовлена дієслівною валентністю.

Саме такий частиномовний склад з погляду синтаксису словоформ та у світлі структурно-семантичної категорії валентності підтверджено симетрією валентних і велантивних класів: самостійні частини мови визначені валентною здатністю, службові – велантивною. Отож прикметник та прислівник як службові частини мови у первинній функції велан-

тивні та служать для означення іменника і дієслова відповідно. З цього погляду іменник у первинній функції підмета двовалентний: лівобічно вимагає ад'єктива, а правобічно – присудка. У велантивній первинній ролі об'єкта одновалентний – вимагає атрибута; наявність та кількість і ад'єктивних, і субстантивних атрибутивних компонентів є факультативною: *симпатична струнка дівчина у квітчастому платті*.

Прислівник служить для означення дії: *працювати наполегливо, ударити тричі, прокинутися вранці*. Кількість власне прислівникових валентних позицій обмежена компактным складом адвербів; водночас необмежений потенціал синтаксично адвербіалізованих іменників: *Завдяки випадку зустрітися на майдані після полудня попри негоду*.

Валентну здатність набувають службові словоформи за умови транспозиції у сферу дієслова, тобто виконуючи роль присудка: *Дівчина дуже красива* (лівобічна адвербіальна валентність прикметникового присудка); *Двері завжди навстіж* (лівобічна адвербіальна валентність прислівникового присудка). Варто звернути увагу на те, що у велантивній позиції прикметник *дуже красива* виражатиме безвідносну міру ознаки, а колишній прислівник *дуже* у ролі аналітичної морфеми стає формотворчою часткою. Валентна здатність, наприклад, прикметника у первинній функції є свідченням семантично складного (формально згорнутого) речення: *Радісний від успіху спортсмен вітав уболівальників = Спортсмен вітав уболівальників + Спортсмен був радісний від успіху*. Такий атрибут звичайно може бути трансформований у вторинний присудок: *Спортсмен, радісний від успіху, вітав уболівальників*.

З погляду валентності, оскільки для словоформ здатність вступати у зв'язки та творити синтаксичні одиниці – сполучення слів – є диференційною та іманентною, авалентних одиниць не існує. Наприклад, т.зв. безособові дієслівні словоформи (односкладні дієслівні речення) мають здатність бути поширеними (відкривати факультативні валентні позиції): *Миколі не спиться; Іванові важко; У червні світає швидко; Увесь день гримить за скелястими пагорбами*. Як бачимо, структура односкладного речення розгорнута і актантами, і сирконстантами. Поширенню підлягають й номінативні, генітивні та інфінітивні односкладні речення: *Надворі рання весна; Ні ранньої весни надворі, ні теплового сонця на небі; У проходах під час антракту не стояти*.

Можемо висувати, що валентність є ключовою структурною категорією граматики та визначає сполучувальну здатність словоформ. Валентність властива усім словоформам та втілена у двох різновидах сполучуваності: власне валентність та велантивність. Валентність визначає здатність словоформи згідно із її граматичним статусом у домінантній позиції (головного слова) приєднувати залежну словоформу (словоформи). Валентність властива самостійним частинам мови, тобто іменникові та дієслову, та представлена сполученням слів на основі дворядного та

підрядного зв'язків. Дворядні сполучення слів утворені поєднанням самотійних словоформ дворядним (взаємозалежним) зв'язком. У позиції компонентів граматичної основи речення іменник і дієслово взаємовизначені та виконують обопільно роль головного і залежного слова, тобто є валентними і велантивними. У підрядних сполученнях слів іменник і дієслово виявляють валентну здатність, велантивними є службові словоформи прикметника, прислівника та іменника в об'єктній позиції. Набуття службовими словоформами валентної здатності зумовлене транспозицією у сферу дієслова (у присудковій функції). Велантивність самотійних частин мови (домінантних словоформ) зумовлена транспозицією іменника у сферу прикметника та прислівника та функціонально-семантичними особливостями неособових форм дієслова: інфінітива, дієприслівника та дієприкметника. Валентні та велантивні ознаки словоформ дають змогу обґрунтувати природу речень з погляду формальної та структурно-семантичної будови та визначити перехідні моделі. Валентність як структурна категорія дає можливість більш повно представити природу синтаксичної транспозиції словоформ.

Література

1. Барчук В. Слововірні особливості девербативів і валентна структура субстантивних синтаксем. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Івано-Франківськ: Плай. 2002. С. 233-240.
2. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наукова думка. 1992.
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь. 1993.
4. Вітгенштайн Л. *Tractatus logico-philosophicus*. Філософські дослідження. Київ: Основи. 1995.
5. Іваницька Н.Л. Зумовленість синтаксичної структури двоскладного речення валентністю дієслова-присудка. *Мовознавство*. 1985. №1. С.39-43.
6. Масицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності. Луцьк. 1998.
7. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій. Луцьк: Вежа. 2004.
8. Tesnière Lucien. *Elements of Structural Syntax*. Translated by Timothy Osborne and Sylvain Kahane. John Benjamins. 2015.

**SYNTACTIC VALENCY AND FUNCTIONAL-SEMANTIC
FEATURES OF WORD-FORMS****Volodymyr Barchuk**

*Vasyl Stefanyk Carpathian National University; 76000, Ivano-Frankivsk,
Shevchenko St., 57; e-mail: volodymyr.barchuk@cnu.edu.ua*

Aim. *In modern linguistics, it is relevant to study ideas and concepts that were theoretically substantiated in the course of key scientific movements of the 20th century. The fundamental approach to the analysis of grammatical units was laid by the founders of structural linguistics, in particular the French linguistic school. Structural linguistics has developed the key and most widely used scientific method – descriptive. The descriptive method provides a consistent, complete, comprehensive and exhaustive analysis of the research object, provided that it is based on universal and consistent criteria and postulates. The aim of the article is to analyze the functional and semantic features of word-forms from the point of view of their valence; the results obtained make it possible to carry out a theoretical and conceptual addition to the structural category of valence and determine its role in the systemic and structural construction of grammar.*

Methods. *The main research method is descriptive. Typological analysis was used for functional-semantic and morphological-syntactic taxonomy of word-forms. Comparative-typological analysis of syntaxemes and part-of-speech classes ensured their differentiation in terms of valence capacity.*

Results. *It is established that the structural-semantic category of valence extends beyond the verb-predicate and encompasses all word-forms that make up the component structure of a sentence. Valence is defined and embodied as a syntactic connection that differentiates typological variants of dependency relations. The doubleordinate connectivity, which determines the interdependence of the components of the predicative center of a sentence, forms the parity status of the noun and verb from the point of view of formal-syntactic and structural-semantic function. These word-forms have a valence determined by their dominant part-of-speech status. The ability to fill the valence position of the main word is a valency feature, which is inherent in noun (adjectives) and in verbal (adverb) attributes. The valence capacity of word-forms is determined by their primary or secondary function (transposition into another part-of-speech class with the corresponding syntactic function).*

Practical significance. *The results of the study make it possible to supplement the theoretical concept of the structural category of valence and deepen the functional-semantic analysis of word-forms, typologize part-of-speech classes from the point of view of their syntactic role as components of doubleordinate and subordinate word combinations, and establish their semantic-functional position determined by valence.*

Keywords: *Valence, valency, doubleordinate connectivity, subordinate connectivity, word-form (syntaxeme).*